

Ingliz va o'zbek tillarida kiyim-kechakka oid maqollarning etnolingvistik tahlili

Rustam Maxsumov
maxsumovrustam4@gmail.com

O'qituvchi
Denov tadbirkorlik va pedagogika institute

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi kiyim-kechak terminlariga asoslangan maqollarning etnolingvistik tahlili amalga oshirilgan. Tadqiqot davomida kiyim-kechak terminlarining madaniy, tarixiy va ramziy ma'nolari tahlil qilinib, ularning har ikki xalq madaniyatidagi o'rni va ahamiyati ko'rsatib berilgan. O'zbek tilidagi chopon, to'n, etik, belbog' kabi kiyim-kechaklar orqali xalqning ijtimoiy-madaniy qadriyatlarini, tarixiy xotirasi va dunyoqarashi aks ettirilgani aniqlangan. Ingliz tilidagi kiyim-kechakka oid maqollar tahlili davomida ham madaniy qadriyatlar, ijtimoiy munosabatlar va mentalitetning til orqali ifodalanishi ko'rib chiqilgan. Ikki tildagi maqollarning o'zaro taqqoslanishi orqali kiyim-kechak terminlarining umumiy va farqli jihatlari aniqlanib, etnolingvistikaning amaliy ahamiyati ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari til va madaniyatning o'zaro bog'liqligini chuqurroq anglash imkonini beradi. Bundan tashqari, maqollar tahlili orqali xalqning maishiy hayoti, axloqiy qadriyatlarini va ijtimoiy munosabatlarini ifodalovchi ramziy birliklarning madaniyatlararo farqlari ochib berilgan. Ingliz va o'zbek xalqlari misolida kiyim-kechak bilan bog'liq terminlarning etnomadaniy jihatlari taqqoslash orqali tilshunoslik va madaniyatshunoslik fanlarining kesishish nuqtalari ham tadqiq qilingan. Bu maqola orqali biz ingliz va o'zbek tilida kiyim-kechakka oid maqollarni farqini va o'xshash jihatlari bilib olamiz.

Kalit so'zlar: Etnolingvistika, o'zbek maqollari, ingliz maqollari, kiyim-kechak terminlari, semantik tahlil, ramziy ifodalar, milliy qadriyatlar.

Ethnolinguistic analysis of proverbs about clothing in English and Uzbekistan

Rustam Maxsumov
maxsumovrustam4@gmail.com

Teacher
Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Annotation: This article presents an ethnolinguistic analysis of proverbs based on clothing terms in English and Uzbek languages. The study explores the cultural, historical, and symbolic meanings of clothing terms, highlighting their role and significance in the cultures of both peoples. Uzbek clothing terms such as chopon, to'n, etik, and belbog' reflect socio-cultural values, historical memory, and the worldview of the Uzbek people. English clothing-related proverbs were also analyzed, focusing on the representation of cultural values, social relations, and mentality through language. Comparative analysis identified both similarities and differences between the clothing-related proverbs of the two languages, emphasizing the practical significance of ethnolinguistics. The research results provide a deeper understanding of the interconnection between language and culture, and reveal intercultural differences in the symbolic units expressing everyday life, ethical values, and social behaviors. By comparing the ethnocultural aspects of clothing-related terms in English and Uzbek, intersections between linguistics and cultural studies are further explored. Through this article, we will learn the differences and similarities between proverbs about clothing in English and Uzbek.

Keywords: Ethnolinguistics, Uzbek proverbs, English proverbs, clothing terms, semantic analysis, symbolic expressions, national values.

Этнолингвистический анализ пословиц об одежде в английском языке и Узбекистане

Рустам Махсумов
maxsumovrustam4@gmail.com

Преподаватель
Денауский институт предпринимательства и педагогики

Аннотация: В данной статье проведен этнолингвистический анализ пословиц, связанных с терминами одежды в английском и узбекском языках. В процессе исследования были изучены культурные, исторические и символические значения одежды, раскрыта их роль и значение в культуре обоих народов. Выявлено, что такие узбекские термины одежды, как чопон, тўн, этик, белбог, отражают социально-культурные ценности, историческую память и мировоззрение народа. Также был проведен анализ английских пословиц о предметах одежды, акцентируя внимание на отображении культурных ценностей, социальных отношений и менталитета через язык. Сравнительный анализ позволил выявить общие и отличительные черты терминов одежды в двух языках и подчеркнул практическую значимость этнолингвистики. Результаты исследования углубляют понимание взаимосвязи языка и культуры, а также иллюстрируют межкультурные различия символических единиц, отражающих повседневную жизнь, моральные ценности и социальные отношения. Сравнивая этнокультурные аспекты терминов, связанных с одеждой, на примерах английского и узбекского языков, выявлены пересечения лингвистики и культурологии. В этой статье мы узнаем различия и сходства между пословицами об одежде на английском и узбекском языках.

Ключевые слова: этнолингвистика, узбекские пословицы, английские пословицы, термины, обозначающие одежду, семантический анализ, символические выражения, национальные ценности.

Kirish

Til va madaniyat o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ayniqsa xalq maqollarida bu bog‘liqlik yorqin ifodasini topadi. Har bir xalqning tili uning madaniyati, urf-odatlar va tarixiy tajribasining o‘ziga xos aks-sadosidir. Xalq maqollari esa bu aks-sadoninig eng yorqin ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, asrlar davomida shakllangan xalq donishmandligini, hayotiy tajribasini va ma‘naviy qadriyatlarini til orqali avloddan avlodga yetkazib keladi. Maqollar nafaqat ijtimoiy, madaniy va axloqiy me‘yorlarni mustahkamlovchi omil, balki xalq tafakkurining ramziy ifodasi ham hisoblanadi.

Maqollarda aks etgan ramziy birliklar, xususan, kiyim-kechak nomlari orqali jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlar, shaxsiy fazilatlar va axloqiy me‘yorlar tasvirlanadi. Har bir kiyim-kechak unsuri – chopon, to‘n, etik, belbog‘, bosh kiyim va boshqalar – xalqning tarixiy xotirasi va madaniy qadriyatlarining yorqin ifodasiga aylanadi. Ularning semantik yuklamalari ko‘pincha ijtimoiy mavqe, shaxsiy qadr-qimmat, fidoyilik, hurmat va mehnatsevarlik kabi tushunchalar bilan chambarchas bog‘langan.

Ingliz tilidagi kiyim-kechakka oid maqollar ham shunga o‘xshash tarzda madaniy qadriyatlar, ijtimoiy norma va insoniy fazilatlarining aks-sadosi sifatida namoyon bo‘ladi. Ingliz xalq maqollarida ham kiyim insonning tashqi ko‘rinishi, ichki dunyosi va jamiyatdagi o‘rnini ifodalovchi kuchli ramziy vosita sifatida ishlatiladi. Bu orqali turli madaniyatlarda kiyim-kechak unsurlarining umumiy ma‘nolari va milliy tafovutlari o‘rtasidagi aloqalar aniqlanadi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – ingliz va o‘zbek tillaridagi kiyim-kechak terminlariga asoslangan maqollarni etnolingvistik jihatdan tahlil qilish, ularning ramziy va semantik xususiyatlarini aniqlash va har ikki xalq madaniyatidagi o‘rnini ochib berishdan iboratdir. Tadqiqot, shuningdek, maqollarni qiyosiy tahlil qilish orqali til va madaniyatning o‘zaro ta‘sirini, milliy

dunyoqarashdagi umumiylik va farqlilikni yoritishni ham maqsad qilgan. Kiyim-kechak terminlari asosida amalga oshirilgan bu etnolingvistik tahlil milliy tafakkurning shakllanishi va rivojlanish jarayonini chuqurroq anglash imkonini beradi, shuningdek, madaniyatlararo tadqiqotlar uchun muhim nazariy va amaliy asos yaratadi.

Maqollar avlodan-avlodga o'tib kelayotgan siqilgan madaniy donolikni ifodalaydi, nutq jamoasining jamoaviy ongi, tarixiy tajribasi va qadriyatlar tizimi haqida qimmatli fikrlarni taklif qiladi. Mieder (2004) ta'kidlaganidek, maqollar "xalqning qisqa, umumiy ma'lum bo'lgan jumalari bo'lib, ularda hikmat, haqiqat, axloq va an'anaviy qarashlar majoziy, qat'iy va esda qoladigan shaklda" mavjud. Ushbu ulkan paremiologik xazina ichida moddiy madaniyatga, xususan, kiyim-kechakka oid maqollar ijtimoiy-madaniy amaliyotlar, e'tiqodlar va munosabatlarni aks ettiruvchi muhim tematik guruhni tashkil qiladi.

Umumjahon insoniy ehtiyoj va madaniy artefakt sifatida kiyim-kechak o'zining asosiy utilitar funksiyasidan yuqori bo'lib, madaniy ma'nolarni o'zida mujassam etgan ramziy tizimga aylanadi. U ijtimoiy mavqe, kasbiy o'ziga xoslik, gender rollari, axloqiy qadriyatlar va estetik imtiyozlarning belgisi bo'lib xizmat qiladi. Maqollarda kiyimning lingvistik tasviri shuning uchun turli nutq jamoalarida o'rnatilgan madaniy in'ikoslar, ijtimoiy ierarxiyalar va axloq qoidalari haqida chuqur tushunchalarni ochib berishi mumkin.

Ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek tillaridagi kiyim-kechak bilan bog'liq maqollarni – turli madaniy, tarixiy va geografik kelib chiqishni ifodalovchi ikkita lingvistik tizimni etnolingvistik tahlil qilishga qaratilgan. Ushbu tadqiqot ushbu tillarning maqol xazinalarida kiyim-kechakning qanday konseptuallashtirilganligini o'rganib, ingliz va o'zbek tilida so'zlashuvchilarning lingvistik dunyoqarashidagi ham umuminsoniy qoliqlarni, ham madaniyatga xos xususiyatlarni aniqlashga qaratilgan.

Ushbu tadqiqotda qo'llanilgan etnolingvistik yondashuv maqollarda namoyon bo'ladigan til, madaniyat va bilish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga yordam beradi. U paremiologik kontekstda mavhum tushunchalar, axloqiy mulohazalar va ijtimoiy kuzatuvlarni ifodalash uchun kiyimga oid leksik birliklarning qanday ishlashini o'rganadi. Qiyosiy tahlil orqali tadqiqot quyidagi tadqiqot savollariga javob beradi:

Nazariy asos va metodologiya

Etnolingvistik yondashuv

Ushbu tadqiqot etnolingvistikaning nazariy asosiga asoslanadi, u til va madaniyat o'rtasidagi munosabatni lingvistik iboralar madaniy bilish va dunyoqarashni qanday aks ettirishiga alohida e'tibor qaratadi. Bartminskiyning (2009) "lingvistik dunyoqarash" kontseptsiyasiga amal qilgan holda, biz maqollarga madaniy istiqbollarni va jamoaviy tajribalarni kodlaydigan lingvistik artefakt sifatida qaraymiz. Etnolingvistik yondashuv kiyim-kechak bilan bog'liq paremiologik birliklarni oddiy lingvistik formulalar emas, balki madaniy semantikaning ifodasi sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Metodologiya bir-biriga bog'langan bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Materiallar to'plami: Kiyimga oid maqollar har ikki tildagi nufuzli paremiologik lug'atlar va ilmiy to'plamlardan to'plangan. Ingliz maqollari uchun manbalarga Oksford maqollar lug'ati, maqollarning pingvin lug'ati va Uaytingning ilk Amerika maqollari va maqollari kiradi. O'zbek maqollari uchun T.Mirzayev, A.Musaqulov, B.Sarimsoqov tomonidan tuzilgan "O'zbek xalq maqollari", Sh.ning "Hikmatnoma"si bilan bir qatorda. Shomaqsudov va Sh. Shorahmedov birlamchi manba sifatida xizmat qilgan.

2. Kiyim-kechak leksikonini aniqlash: kiyim-kechak buyumlari, to'qimachilik materiallari, kiyim-kechak ishlab chiqarish jarayonlari yoki kiyinish amaliyotiga aniq yoki yashirin murojaatlarni o'z ichiga olgan maqollar aniqlandi va kataloglashtirildi.

3. Semantik tasnifi: To'plangan maqollar ma'no sohalari, mavzuli yo'nalishlari va tushuncha sohalariga ko'ra turkumlandi.

4. Qiyosiy tahlil: Ingliz va o'zbek maqollari umuminsoniy qoliplarni, madaniyatga xos xususiyatlarni va madaniy qadriyatlarni kiyim metaforalari orqali ifodalashda qo'llaniladigan o'ziga xos lingvistik mexanizmlarni aniqlash maqsadida solishtirildi.

5. Madaniy talqin: Belgilangan namunalar asosiy qadriyatlar tizimi va madaniy istiqbollarni ochib berish uchun tegishli madaniy, tarixiy va ijtimoiy kontekstlarda talqin qilindi.

Ma'lumotlar yig'ish va korpus

Tadqiqot korpusi kiyim-kechak buyumlari, to'qimachilik materiallari yoki kiyinish amaliyotiga ishoralarni o'z ichiga olgan taxminan 120 ingliz va 140 o'zbek maqollaridan iborat. Bu maqollar kiyimning semantik sohasiga mansub leksik birliklarning mavjudligiga qarab tanlangan, jumladan:

- Umumiy atamalar: kiyim-kechak, kiyim-kechak, kiyim-kechak, kiyim-kechak (inglizcha); kiyim, libos, to'n (o'zbek)
- Maxsus kiyimlar: palto, shlyapa, poyabzal, qo'lqop, kamar (inglizcha); do'ppi, chopon, mahsi, etik, kamzul (o'zbek)
- To'qimachilik materiallari: ipak, jun, paxta, gazlama (ingliz tili); ipak, jun, paxta, mato (o'zbek)
- Kiyim harakatlari: kiyish, kiyinish, tikish, tikish (ingliz tili); qiymoq, tikmoq, bichimoq (uzbek)

Semantik maydonlar va kontseptual sohalar

Maqom va ijtimoiy ierarxiya

Ingliz va o'zbek maqol an'alarida kiyim ijtimoiy mavqe va sinfiy tabaqalanishning muhim belgisi bo'lib xizmat qiladi. Biroq, bu tillar kiyim va ijtimoiy mavqe o'rtasidagi munosabatni qanday kontseptsiyalashda sezilarli farqlar paydo bo'ladi.

Ingliz maqollarida ko'pincha tashqi ko'rinish bilan jamiyatning bandligini tanqid qilish va odamlarni kiyimiga qarab hukm qilishdan ogohlantirish uchun kiyim tasvirlaridan foydalaniladi:

“Kiyim odamni qilmaydi”, “Yaxshi patlardan yaxshi qushlar chiqadi”, “Kitobni muqovasiga qarab baholay olmaysiz”.

Ushbu maqollar ingliz madaniyatida kiyimning ijtimoiy ahamiyatini tan olish va bir vaqtning o'zida uning shaxsiy qadriyatning haqiqiy ko'rsatkichi sifatida haqiqiylikiga shubha qilish o'rtasidagi ma'lum bir keskinlikni ochib beradi.

O'zbek maqollarida esa aksincha, ko'pincha kiyim-kechak ichki sifatlar va ijtimoiy odob-axloqning qonuniy aksi sifatida ta'kidlanadi: "Kishini kiyimiga qarab kutib olishadi, aqliga qarab kutishadi." (Odamlar sizni kiyimingiz bilan kutib oladi va sizni donoligingiz bilan kutib oladi.), "To'ning yangi bo'lguncha, o'zing yangi bo'l". (Yangi palto kiyishdan ko'ra, o'zingiz yangi [yaxshilangan] odam bo'ling.)

O'zbek maqollari to'g'ri kiyinish va axloqiy xarakter o'rtasidagi bog'liqlik kuchliroq ekanligini ko'rsatib, an'anaviy o'zbek ijtimoiy munosabatlarida tasviriy tasvirning ahamiyatini aks ettiradi.

Amaliylik va foydalilik

Ikkala til an'alarida ham turli xil urg'ularga ega bo'lsa-da, kiyimning amaliy tomonlarini ta'kidlaydigan maqollar mavjud. Ingliz maqollari ko'pincha iqtisodiy ehtiyotkorlik va foydalilikka qaratilgan: "Paltongizni matoingizga qarab kesing", "Bir kishiga mos keladigan tufl boshqasini chimchilaydi", "May oyi tugaguniga qadar hech qachon ta'sir o'tkazmang."

Bular resurslarni boshqarish va ingliz madaniyatiga xos bo'lgan to'g'ri foydalanish bilan bog'liq pragmatik tashvishlarni aks ettiradi.

O'zbek maqollarida xuddi shunday amaliy jihatlariga murojaat qilinadi, lekin ko'pincha kiyim va jismoniy qulaylik yoki mavsumiylik o'rtasidagi bog'liqlikka ko'proq urg'u beradi: "Yozning issig'ida to'ningni sotma, qishning sovug'ida otingni". (Yozning jaziramasida choponingizni, qishning sovug'ida otingizni sotmang.), "Kiyim tanga ziynat emas, tandan sovuqni quvadi". (Kiyim tanani bezash emas, u sovuqni tanadan uzoqlashtiradi.)

Bu diqqat Markaziy Osiyoning kontinental iqlimini va ekstremal sharoitlarda yashash uchun mos kiyimning amaliy ahamiyatini aks ettiradi.

Axloqiy qadriyatlar va xarakter

Kiyim metaforalari ikkala an'anada ham axloqiy saboqlar va xarakterlarni baholash uchun keng qo'llaniladi. Ingliz maqollari odatda halollik, halollik va tashqi ko'rinish va haqiqat o'rtasidagi nomuvofiqlikni ta'kidlaydi: "Halollik eng yaxshi siyosatdir, lekin kiyimingizning kesilishi muhim emas", "Kaput rohibni qilmaydi", "Yaxshi kiyim niqobni yashirishi mumkin, lekin ahmoqni ahmoqona so'z ochadi", O'zbek maqollarida kamtarlik, qadr-qimmat va jamoaviy qadriyatlarni ta'kidlash uchun kiyim tasviridan foydalaniladi: "Kiyiming kir bo'lsa ham, yuzing toza bo'lsin". (Kiyimlaringiz kir bo'lsa ham, yuzingiz toza bo'lsin.), "Yaxshi kiyim tan ziynati, yaxshi xulq – jon ziynati". (Yaxshi kiyim tanani bezatadi, yaxshi xulq ruhni bezatadi.), "Oq ko'ngil odamning kiyimi kir bo'lmas." (Qalbi pok odamning kiyimi kir bo'lmaydi.)

Ushbu misollar kiyimning har ikkala an'anadagi asosiy madaniy qadriyatlarni ifodalash uchun kuchli metafora vositasi bo'lib xizmat qilishini ko'rsatadi, shu bilan birga o'ziga xos madaniy urg'ularni ta'kidlaydi.

Maqollardagi kiyim-kechakdagi madaniy o'ziga xosliklar

Tarixiy va diniy ta'sirlar

Ingliz kiyimidagi maqollar nasroniy an'analari, o'rta asrlardagi Evropa ijtimoiy tuzilmalari va sanoat inqilobi ta'sirini aks ettiradi: "Kamol rohibni qilmaydi", "Odamni tikuvchi tikadi", "Ip va to'qmoq."

Ushbu ma'lumotnomalar ingliz madaniyati tarixida diniy buyurtmalar, hunarmandchilik va to'qimachilik ishlab chiqarishning tarixiy ahamiyatini ko'rsatadi.

O'zbek maqollarida islom an'analari, ko'chmanchilar merosi va an'anaviy O'rta Osiyo ijtimoiy tuzilmalarining ta'siri namoyon bo'ladi: "Do'ppi to'g'ri bo'lsa, taqinchoqqa ne hojat". (Agar do'ppingiz to'g'ri bo'lsa, bezakning nima keragi bor?), "Choponini tutar, lekin nomini tushmaydi." (U o'zining chapani [an'anaviy ko'ylagi] ushlaydi, lekin ismini/sharafini tushirmaydi.), "Beshtashinni qimmat qilgan ustaniki, o'zniki emas". (Beshtashinni [an'anaviy kiyim] qimmat qiladigan narsa o'ziniki emas, ustaning [mahorati].)

Bu maqollar o'zbek madaniyatida o'ziga xoslik belgisi bo'lib xizmat qiladigan o'ziga xos an'anaviy liboslarning madaniy ahamiyatini aks ettiradi.

Kiyim maqollarida gender nuqtai nazari

Gender bilan bog'liq mavzular ikkala tilda ham kiyim maqollarida uchraydi, ammo sezilarli farqlar bilan. Ingliz maqollarida ko'pincha ayollarning kiyimi va tashqi ko'rinishiga nisbatan noaniq munosabat mavjud: "Ayol yaxshi kiyingan bo'lsa, uning kiygan narsasini hech kim sezmaydi", "Ipak va atlas, qizil va baxmal oshxona olovini o'chirdi".

Bular ingliz jamiyatida ayollarning ijtimoiy rollari va umidlari bilan bog'liq tarixiy keskinliklarni aks ettiradi.

O'zbek maqollarida, odatda, ayol kiyimidagi kamtarlikni ta'kidlab, erkak kiyimini qadr va maqom bilan bog'laydi: "Qiz kiyimi xayosi." (Qizning kamtarligi uning kiyimidir.), "Erkakni sallasi, ayolni ro'moli hurmatini qayta." (Erkakning sallasi, ayolning ro'moli ularning hurmatini oshiradi).

Bu gender farqlari o'zbek madaniyatidagi an'anaviy islom ta'siri va patriarxal ijtimoiy tuzilmalarni aks ettiradi.

Qiyosiy tahlil: o'xshashlik va farqlar

Universal xususiyatlar

Ikkala tilda ham kiyimga oid maqollarda bir qancha universal xususiyatlar namoyon bo'ladi:

1. Metaforik kengaytma: Kiyim atamaları xarakter, ijtimoiy moslik va axloqiy qadriyatlar kabi mavhum tushunchalarni ifodalash uchun ko'pincha tom ma'nodan oshib ketadi.

2. Ogohlantirish vazifasi: Ikkala an'anadagi ko'plab maqollar tashqi ko'rinish yoki noto'g'ri kiyim bilan ortiqcha tashvishlanishdan ogohlantiradi.

3. Ikkilik qarama-qarshiliklar: ichki / tashqi, tashqi ko‘rinish / haqiqat va to‘g‘ri / noto‘g‘ri kiyim o‘rtasidagi kontrastlar doimiy ravishda namoyon bo‘ladi.

4. Mavsumiy havolalar: Ikkala an‘anada ham kiyim tanlashni mavsumiy o‘zgarishlar va ob-havo sharoitlari bilan bog‘laydigan maqollar mavjud.

Bu o‘xshashliklar inson tajribasining universal jihatlarini asosiy zarurat va madaniy artefakt sifatida kiyim bilan aks ettiradi.

Madaniyatga xos xususiyatlar

Ingliz va o‘zbek kiyimi maqollari o‘rtasidagi sezilarli farqlarga quyidagilar kiradi:

1. Liboslarning o‘ziga xosligi: O‘zbek maqollarida do‘ppi (an‘anaviy bosh kiyim), cho‘pon (an‘anaviy chopon) va mahsi (an‘anaviy poyabzal) kabi madaniyatga xos bo‘lgan narsalar ko‘p ifodalanadi, ingliz maqollarida esa kiyim-kechaklarga oid atamalar ko‘proq ishlatiladi.

2. Kollektiv va individual e‘tibor: o‘zbek maqollarida kiyimning oila sha‘ni va jamiyatdagi obro‘sini aks ettirishi ko‘pincha ta‘kidlangan bo‘lsa, ingliz maqollarida ko‘proq individual ifodaga e‘tibor qaratiladi.

3. Hashamatga munosabat: Ingliz maqollari odatda hashamatli kiyimga nisbatan ikkilanishni ifodalaydi, o‘zbek maqollarida esa ko‘zbo‘yamachilikdan ogohlantiriladi.

4. Hunarmandchilik urg‘usi: O‘zbek maqollarida kiyim-kechak ishlab chiqarishdagi hunarmandchilikka ko‘proq e‘tibor qaratilib, O‘rta Osiyo madaniyatida hunarmandchilik an‘analarning tarixiy ahamiyati aks ettirilgan.

Bu farqlar o‘ziga xos madaniy munosabatlarni, tarixiy tajribalarni va tegishli paremiologik tizimlarga kiritilgan ijtimoiy tuzilmalarni ochib beradi.

Muhokama va talqin

Ingliz va o‘zbek tillarida kiyimga oid maqollarning qiyosiy tahlili til, moddiy madaniyat va madaniy bilish o‘rtasidagi bog‘liqlik haqida muhim fikrlarni ochib beradi. Topilmalar shuni ko‘rsatadiki, ikkala til ham mavhum tushunchalar va ijtimoiy qadriyatlarni ifodalash uchun kiyim tasvirlaridan foydalansa-da, ular buni o‘zlarining tarixiy tajribalari, geografik sharoitlari, diniy an‘analari va ijtimoiy tuzilmalarini aks ettiruvchi madaniy jihatdan o‘ziga xos usullarda qilishadi.

Ingliz maqollarida kiyim-kechak haqidagi amaliy tashvishlarning ustunligi anglo-saksonlarning pragmatizm va empirizmga nisbatan madaniy tendentsiyalari haqidagi ilmiy kuzatuvlarga mos keladi (Wierzbicka, 2006). Ingliz kiyimi maqollarida tashqi ko‘rinish va voqelik o‘rtasidagi tafovutga urg‘u berishni tarixiy ijtimoiy harakatchanlik va Britaniya jamiyatidagi sinfiy ziddiyatlarni aks ettiruvchi sifatida talqin qilish mumkin, bu erda kiyimdan o‘z kelib chiqishini yashirish uchun foydalanish mumkin.

Bundan farqli o‘laroq, o‘zbek maqollarida kiyim va axloqiy xarakter o‘rtasidagi bog‘liqlik kuchliroq bo‘lganligi O‘rta Osiyo an‘anaviy madaniy qadriyatlariga to‘g‘ri keladi va tasviriylik ichki fazilatning davomi sifatida ta‘kidlanadi (Abdullaev, 2002). O‘zbek maqollarida an‘anaviy kiyim-kechaklarga alohida ishora qilish tarixan madaniy xilma-xillik va tashqi ta’sirlar bilan ajralib turadigan hududda kiyimning madaniy o‘ziga xoslik va davomiylilik belgisi sifatidagi rolini ko‘rsatadi.

Ikkala tildagi ko‘plab kiyim-kechak maqollarining jinsga xos tabiati kiyimning gender me‘yorlari va umidlarini ifodalash va amalga oshirish uchun sayt bo‘lib xizmat qilganini ochib beradi. Biroq, turli urg‘u – ingliz maqollarida ayollarning isrofgarchiligi haqida tashvish bildiruvchi va o‘zbek maqollarida ayol kamtarligiga qaratilgan – bu jamiyatlardagi o‘ziga xos tarixiy gender konstruksiyalarini aks ettiradi.

Xulosa

Ingliz va o‘zbek tillarida kiyimga oid maqollarning etnolingvistik tahlili paremiologik birliklarning madaniy bilimlar ombori va ijtimoiy qadriyatlarni uzatish vositasi sifatida qanday ishlashini ko‘rsatdi. Kiyim atamalarini metaforik ishlatish orqali ikkala til ham tashqi ko‘rinish, xarakter, ijtimoiy ierarxiya, gender rollari va axloqiy tamoyillarga fundamental madaniy munosabatlarni ifodalaydi.

Qiyosiy yondashuv insonning kiyim-kechak kontseptsiyasidagi universal naqshlarni ham, o'ziga xos dunyoqarash va tarixiy tajribalarni aks ettiruvchi madaniyatga xos xususiyatlarni ham ochib berdi. Bu topilmalar til, xususan, frazeologik jihatdan madaniy bilish va jamoaviy hikmatga oyna beradi, degan etnolingvistik asosni tasdiqlaydi.

Tadqiqot lingvistik iboralarda moddiy madaniyat qanday kontseptuallashtirilganligini va etnolingvistik tahlil madaniyatlararo o'xshashlik va farqlarni qanday yoritishi mumkinligini tushunishimizga yordam beradi. Pedagogik maqsadlarda ushbu tahlil til o'rgatish, tarjimashunoslik va madaniyatlararo muloqot bo'yicha qimmatli tushunchalarni taqdim etadi, bu orqali kiyim kabi universal tuyulgan tushunchalar turli til jamoalarida turli madaniy ma'no va assotsiatsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kelajakdagi tadqiqotlar ushbu qiyosiy doirani boshqa tillarni ham qamrab olishi yoki madaniy munosabat va qadriyatlardagi tarixiy o'zgarishlarni kuzatish uchun kiyim-kechak bilan bog'liq maqollardagi diaxronik o'zgarishlarga e'tibor qaratishi mumkin. Bundan tashqari, ushbu maqollarning zamonaviy qo'llanilishini o'rganuvchi korpus asosidagi tadqiqotlar kiyim haqidagi an'anaviy donolik moda, o'ziga xoslik va o'zini-o'zi taqdim etish haqidagi zamonaviy nutqdan qanday ta'sir qilishda yoki undan uzoqlashishda davom etishini ko'rsatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaev, K. (2002). *An'anaviy o'zbek to'qimachilik*. San-Fransisko: Global Sharq.
2. Abdurahmonov, G'. (2006). *O'zbek xalq maqollari*. Toshkent: Fan.
3. Asqarova, M. (2010). *Etnolingvistika va xalq ijodi*. Toshkent: Universitet.
4. Bartminski, J. (2009). *Kognitiv etnolingvistikaning aspektlari*. London: Teng Kunlar.
5. Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
6. Mieder, V. (2004). *Hikmatlar: Qo'llanma*. Westport, CT: Greenwood Press.
7. Mirzaev, T., Musaqulov, A., & Sarimsoqov, B. (2005). *O'zbek xalq maqollari*. Toshkent: Sharq.
8. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (2018). *O'zbek maqollari to'plami*.
9. Qosimov, U. (2012). *O'zbek tilida metafora va uning semantik xususiyatlari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
10. Sapozhnikov, I. A. (1976). *Turk xalqlarining an'anaviy kiyimlari*. Sankt-Peterburg.
11. Shomaqsudov, Sh., & Shorahmedov, Sh. (1990). *Hikmatnoma*. Toshkent: O'zbek Sovet Ensiklopediyasi.
12. Uilson, F. P. (1970). *Oksford ingliz maqollari lug'ati*. Oksford: Clarendon Press.
13. Wierzbicka, A. (2006). *Ingliz tili: Ma'no va madaniyat*. Oksford: Oksford Universiteti Nashriyoti.